

MINDER IS MEER

21 februari 2016

Willem van der Meiden (overweging) en Inge Boesveld
m.m.v. Jolly van der Velden

Over vasten gesproken

Willem : Hé, hoe is het met jou? Tijd niet gezien.

Inge: Hallo. Goed hoor. Druk aan het vasten natuurlijk. Het heerst. En je valt er nog van af ook. Wat doe jij? Wat laat jij staan in deze tijd van het jaar?

Willem: Tja, ik ben ermee opgehouden. Ik doe niet meer mee. Dat vind je vast raar van deze roomse jongen. Maar ik heb erover nagedacht en het lúkt me gewoon niet meer.

Inge: Red je het fysiek niet meer? Of heb je de strijd tegen je buikje opgegeven? Hoezo lukt het niet meer?

Willem: Nee, dat bedoel ik niet. Ik vind vasten steeds meer een loos gebaar. Het hélp't gewoon niet. Kijk eens om je heen! De halve wereld staat in brand. Oorlogen. Hongersnood in Syrië, in zuidelijk Afrika. En wij maar een beetje mééhongeren? Ik voel me daar niet goed bij.

Inge: Vasten is toch niet hetzelfde als mééhongeren? Voor mij in elk geval niet. Ik vind het een tijd van verstillig, van concentratie. Bewust bezig zijn met hoe je leeft en oefenen hoe het anders kan.

Kijk eens naar de overvloed waarin we hier leven. We eten in dit land 17 keer zo veel als een inwoner van West-Afrika. Dat is toch een schánde?

Willem: Een schande! Absoluut! Maar dat we h́ier effe dimmen helpt dáár heus niet. Daar moeten écht andere dingen voor gebeuren. Dat moet allemaal véél radicaler aangepakt worden.

Inge: Je bedoelt onze consumptiemaatschappij? Maar dat kán toch? Als we allemaal met minder genoeg nemen, dan blijft er toch veel over? Daar is vasten toch een goed symbool van? Ik heb er zelf geen vroom gevoel bij, hoor. Had ik vroeger óók niet met mijn vastentrommeltje. Maar alle beetjes helpen. Zo kan ik toch óók een steentje bijdragen?

Willem: Nou, ik heb er juist wél een vroom gevoel bij dat ik niet meer meedoe! Een rijk van vrede en gerechtigheid. Eten voor iedereen. De Bijbel staat er vól mee. Maar die toekomst komt er heus niet vanzélf, hoor. Als wij hier een beetje op onze buikjes letten en een onsje minder doen, dan komt die gerechtigheid écht niet dichterbij. Ik vind dat naïef. En eigenlijk ook wel een beetje dom.

Inge: Nou, nou. Hebben we het hoog in de bol? Wij zijn toch ónderdeel van het probleem. Dan kunnen we toch ook bij onszélf beginnen?

Jezus begon toch óók dichtbij, met kleine stapjes?

Ik vind dat je zwáár overdrijft. Maar goed, je moet het zelf weten.

Willem: Fijn, dankjewel. Nee, ik doe niet meer mee. Ik staak. Ik ben er te vróóm voor, denk ik. Ik ben er klaar mee. Succes met je trommeltje.

Inge: Nou word je vervelend...

Lezing uit Jesaja 58 vers 3-10

- ³ 'Waarom ziet U niet dat wij vasten,
merkt U niet dat wij ons vernederen?'
- Op de dag dat u vast zoekt u nog uw voordeel,
en beult u uw slaven af.
- ⁴ U kijft en krakeelt als u vast
en slaat er boosaardig met uw vuisten op los.
- Zie, bij een vasten als dit
dringt uw stem niet in den hoge door.
- ⁵ Is dat soms het vasten dat Ik verkies,
is dat een dag waarop de mens zich vernedert?
Zijn hoofd als een riet laten hangen
en op de grond liggen in zak en as:
- noemt u dat soms vasten,
en een dag die de heer behaagt?
- ⁶ Is dít niet het vasten zoals Ik het verkies:
boosaardige boeien losmaken,
de banden van het juk losmaken,
de onderdrukten hun vrijheid hergeven,
en alle jukken doorbreken?
- ⁷ Is vasten niet dit:
uw brood delen met wie honger heeft;
arme zwervers opnemen in uw huis;
een naakte kleden die u ziet
en u niet onttrekken aan de zorg voor uw broeder?
- ⁸ Dan breekt uw licht als de dagenraad door
en groeien uw wonden spoedig dicht;
dan gaat uw gerechtigheid voor u uit,
en sluit de heerlijkheid van de heer uw stoet.
- ⁹ Als u dan roept, geeft de heer u antwoord,
en smeekt u om hulp, dan zal Hij zeggen: 'Hier ben ik!'
- Als u het juk uit uw midden verwijdert,
geen vinger bedreigend meer uitsteekt
en geen valse aanklachten indient;
- ¹⁰ de hongerige aanbiedt wat u voor uzelf verlangt
en de onderdrukte met voedsel verzadigt,
dan zal uw licht in de duisternis opgaan,
uw nacht als de heldere middag zijn.

Overweging

Ze liegen er niet om, de woorden van de derde Jesaja. De auteur schreef zijn teksten voor het leven van het volk Israël na terugkeer uit te ballingschap. Het moet nooit meer zo worden zoals vroeger, roept hij. Alles moet op de schop. Rituelen ook. Vasten, boete doen, zelfkastijding – alle betekenissen die in het Hebreeuwse woord dat hier met ‘vasten’ wordt vertaald – weg ermee als ze inhoudsloos zijn geworden. Een echte radicaal, deze derde Jesaja. Alles voor allen, niemand meer alleen voor zichzelf. Sterft gij oude vormen en gedachten. En dan:

*Dan gaat uw gerechtigheid voor u uit,
en sluit de heerlijkheid van de heer uw stoet.*

Mooie woorden. Jullie eigen gerechtigheid leidt jullie de weg, en in de rug worden jullie gedekt door de kracht, het gewicht, de glans van God. Beelden van een volk onderweg zijn in het Bijbelse Israël vertrouwd en geliefd.

Zijn deze woorden aan ons gericht? Ja? Daar zit je dan met je trommeltje vol goede bedoelingen. Daar zit je met je onthouding, met je inkeer. Zou er iets tegen zijn, tegen goede bedoelingen? Vast niet.

Maar bedoelingen moeten ergens toe leiden, zegt Jesaja de Derde. Rituelen kunnen niet zonder concretie – het één kan niet zonder het ander. Bij het ritueel mag het niet blijven, bij de goede bedoeling mag het niet blijven steken. Er is niets tegen rituelen, tegen berouw, tegen vasten, tegen het kleine verhaal. Maar het grote verhaal dat eraan vastzit, daar moet het heen. Het begint ermee dat je niet in je eentje boete doet, dat je niet alleen in jezelf keert, dat je de reis naar binnen niet alleen gaat. En dat die reis naar binnen je uiteindelijk ook weer naar buiten brengt, waar de zon van de gerechtigheid je voorgaat op je weg.

*Dan zal uw licht in de duisternis opgaan,
uw nacht als de heldere middag zijn.*

Stevige woorden, goed kauwen.

Een nieuwtestamenticus van naam heeft enkele jaren geleden onderzocht wat toch de betekenis kan zijn van dat ene zinnetje in het Onzevader, die regel die wij in vertaling kennen als Geef ons heden ons dagelijks brood. Dat woordje ‘dagelijks’ is een verlegenheidsoplossing. Het Griekse woord daarvoor komt in geen enig ander Grieks geschrift voor, ook verder niet in het Nieuwe Testament. De onderzoeker heeft secuur uitgeplozen dat ‘dagelijks’ geen goede weergave is van dat woord. Het is trouwens ook tamelijk nietszeggend: geef ons heden ons dagelijks brood. Wat zeggen we daarmee? Sla ons alstublieft niet over? Hebben we er recht op, op dat brood, elke dag? En dan brood, mag het ook een onsje meer zijn?

Nee, schreef deze theoloog, een Nederlander, Rochus Zuurmond heet hij. Nee, zei hij, er staat eigenlijk: Geef ons vandaag al het brood van morgen. Hij is tot nu toe nog niet tegengesproken. Als hij gelijk zou hebben – en daar lijkt het dus op – dan verwijst deze regel naar het manna in de woestijn. U weet wel, dat merkwaardige spul dat uit de hemel valt en het volk Israël van voedsel voorziet. Brood uit de hemel, heet het in het Bijbelboek Exodus. Het manna, dat brood valt elke dag uit de hemel, behalve op Sabbat. En daarom valt er twee keer zo veel op de dag voorafgaande aan de Sabbat. Zodat je op die dag al het brood van morgen krijgt. Daarnaast verwijst volgens Rochus Zuurmond de regel: Geef ons vandaag al het brood van morgen. Geef ons dat extra brood als voorschot op de dag van morgen, als voorschot op de dag van de Heer, de dag die vooruitwijst naar de dag dat er genoeg zal zijn voor iedereen, dat niemand meer honger hoeft te lijden.

Vanuit die belofte leven wij, die gerechtigheid gaat ons stralend voor. En achteruit kijken, dat hoeft niet meer.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis was ooit luthers predikant in Den Haag, maar bekeerde zich tot een ander geloof: het radicale socialisme. Hij organiseerde tijdens de crisis aan het eind van de negentiende eeuw hongertochten in Friesland. In de optocht van verpauperde mensen liep eens een vrouw mee met een grote jutezak over de schouder. Mensen vroegen haar waarom ze die zak had meegenomen. 'Nou', schijnt ze gezegd te hebben, 'het is straks toch de grote verdeling? Ik moet toch iets meenemen om wat ik straks krijg in te stoppen?'

Vasten en honger hebben – ze hebben alles met elkaar te maken. Het verhaaltje uit Friesland valt me ook altijd te binnen als er in een kerk brood en wijn worden gedeeld. Een voorproefje van de grote verdeling. Deel ons zelf de voorsmaak mee van der zaal'gen Sabbatsvrêe, zoals een oud gezang zingt. Hongeren en dorsten naar gerechtigheid – mooier kun je niet zeggen wat vasten is.

Amen

INKEER

In mijn kindertijd was de macht van God het meest fundamentele element in mijn leven. Ik geloofde veel sterker in hem, dan in mijzelf. Schuldgevoelens waaiden mee met de wind. Mijn richting uit bedoel ik, want wat ik ook deed, in vergelijking met God of Jezus bleef ik stevast onder de maat. Daar kwam nog bij dat mij was geleerd dat God alles zag en onthield én dat ik hem (het was natuurlijk een man) nodig had om mij te beschermen. Dat had een wonderlijke verwarring tot gevolg. Zowel het heil als de dreiging kwamen van dezelfde machtige 'persoon'. Er was sprake van totale afhankelijkheid van iemand die qua macht zo ver van mij vandaan stond dat je de afstand kosmisch kon noemen en die tegelijkertijd zo op mijn huid zat dat hij er zo ongeveer doorheen kon kijken. De dualiteit tussen God en mij was compleet.

Ondanks, of misschien wel dankzij die scheiding, was ik steeds op zoek naar de verbinding met God. Dat bleek een onmogelijke opgave zolang ik mijn beelden niet kon loslaten. Ik voelde mij naakt en onbeschermd zonder mijn vertrouwde God, eenzaam vooral. Toch was doorgaan in de oude situatie geen keuze. Dan zou ik kleinheid en onmondigheid accepteren. Langzaam veranderden mijn beelden van duidelijke, kleurige voorstellingen, naar plaatjes met steeds meer grijsinten en mistige flarden. Het werd er niet direct mooier op, het bood wel meer ruimte om op weg te gaan en God tegen te komen op allerlei manieren. Momenten van verbinding.

De dualiteit voorbij durven gaan en daar de consequenties van aanvaarden, vind ik niet altijd gemakkelijk. Soms vraagt die weg eenzaamheid, soms betrokkenheid. Soms moet ik ervoor uit mijn comfortzone komen en soms hoef ik er niets voor te doen. Ik zou het liefst voortdurend 'ja' zeggen tegen deze weg, maar dat lukt niet altijd. Wat ik ervoor nodig heb, is moed. Soms ben ik er zo dichtbij dat ik warempel durf; verwonderd en aangeraakt. Zo'n liefdevol onderweg zijn smaakt naar kristalhelder water, opwellend uit de bron.

Ergens vermoed ik een oneindig reservoir.

Jolly van der Velden

Bekijk ook [het kaartje](#) dat na de viering werd uitgereikt.